

Ірина Іванівна Задніпрянець,
методист НМЦ природничо-математичної освіти
ІППО Київського університету імені Б.Грінченка

Ключові компетентності сучасного педагога

*«Компетентний — освічений,
авторитетний в будь-якій галузі».*
(словник Ожегова)

Професійне становлення педагога виключно важливе в розвитку суспільства в цілому: особистість педагога, так само, як його професійні знання, має стати справжнім капіталом сучасного суспільства. Учитель здатен передавати учням тільки ті ціннісні орієнтації, які притаманні йому самому. Не секрет, існує проблема компетентнісного підходу до оцінювання досягнень як окремого вчителя, так і педагогічного колективу, методичного об'єднання в цілому. Тому актуальним стає питання самоосвіти вчителя, причому цей процес повинен стати творчим, цікавим як самому вчителю, так і його колегам незалежно від фаху.

Проблеми, які постають перед вчительськими колективами можна окреслити наступним чином:

- слабка підготовленість педколективу до інноваційних процесів;
- недостатня теоретична підготовка колективу до основоположних питань модернізації системи освіти;
- висока інформатизація освітнього середовища і недостатня підготовленість педагогічних кадрів до роботи в даних умовах.

Але найбільш важливим постає питання, пов'язане безпосередньо з особистістю педагога, відсутністю або нестатком у вчителя теоретичних, методичних та методологічних знань, які він здатен застосовувати на практиці. Отже, постає питання створення умов для підвищення професійного рівня педагога на підставі компетентнісного підходу, що, в свою чергу, дасть можливість створити передумови для формування у випускників ключових компетентностей, необхідних сучасній людині, яка з шкільного життя потрапляє в сучасне суспільство.

Тому починати цю розмову слід із визначення, що саме розуміють під ключовими компетентностями педагога. Сьогодні ця тема досить жваво обговорюється, отож дозволю й собі висловити певні думки з цього приводу. Тим більше, що 20-річний досвід роботи методистом переконав мене у необхідності допомогти вчителю з'ясувати суть компетентнісного підходу до оцінювання його діяльності.

Компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню свого місця в світі, внаслідок чого освіта виступає як високо мотивоване ... особистісно орієнтоване, таке, що забезпечує затребування особистісного потенціалу,

визнання особистості оточуючими та осмислення нею самою власної значимості.

Компетентнісний підхід в освіті – це підхід в організації освітнього процесу, для якого пріоритетною метою освітнього процесу є формування ключових компетентностей.

В свою чергу, *ключові компетентності* – це універсальні компетенції (коло питань, здібності, уміння), що можуть застосовуватись в різних життєвих ситуаціях, і необхідні для успішної реалізації людиною всіх основних життєвих ролей: громадянина, члена родини, члена суспільства, захисника Вітчизни, робітника тощо.

Компетентнісний підхід означає для педагогів поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважаючої трансляції та засвоєння знань, умінь і навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що сприяють формуванню особистості, вміння адаптуватися в умовах соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційного простору. Поняття «компетентний учитель» містить в собі три основних критерії:

- професійна компетентність,
- особистісна компетентність,
- соціальна компетентність.

В свою чергу, кожна з цих компетентностей включає поняття окремих компетенцій, як складових загального поняття. Отож розглянемо їх більш уважно, окресливши коло вимог до підготовки вчителя і розвитку його професійних здібностей.

Професійна компетентність визначається наступними компетенціями сучасного педагога, а саме:

1) *науково-предметна*, що передбачає:

- сформованість світогляду, єдиного комплексу знань, умінь, психологічних якостей, професійних позицій;

- оволодіння певним стилем професійної діяльності;

2) *методична*:

- володіння методикою викладання;

- знання про методологію дослідницької діяльності;

- знання про етапи і технології творчої діяльності;

- уміння використовувати різні методи дослідження;

- уміння застосовувати прийоми творчої діяльності;

3) *управлінська*:

- уміння організувати ефективну діяльність учнівського колективу;

- уміння планувати роботу учнів на уроці;

- уміння перебудовувати діяльність відповідно до мети, умов та

завдань уроку;

- уміння організувати власну діяльність;

- уміння організувати взаємодію в учнівському колективі;

- уміння раціонально організовувати роботу без перевантажень.

4) *інформаційна*:

- уміння працювати з різними джерелами інформації;
- досвід пошукової діяльності, у тому числі й у сфері програмного забезпечення;
- уміння користуватись мультимедійними та комп'ютерними технологіями.

5) *комунікативна*:

- відповідний рівень культури спілкування;
- уміння правильно визначати емоційний стан інших людей;
- уміння обирати адекватні засоби спілкування;
- уміння конструктивно й успішно розв'язувати конфліктні ситуації, знаходити компроміс;
- уміння регулювати власний емоційний стан.

Особистісну компетентність можна окреслити трьома компетенціями, найбільш важливими саме для вчительської професії:

1) *мотиваційною*, що передбачає

- уміння мотивувати себе та оточуючих до певної діяльності;
- уміння розвивати в учнів стійкий інтерес до навчання, формувати потребу в знаннях;
- уміння використовувати методи стимулювання;

2) *диференційно-психологічною*:

- уміння оцінити власні здібності, можливості, психологічні особливості;
- уміння враховувати якості людей і особливості колективу;
- уміння передбачати власні перспективи розвитку;
- уміння прогнозувати розвиток системи взаємовідносин;
- уміння прогнозувати розвиток особистості, її якостей, почуттів;
- уміння створити найбільш сприятливі умови для отримання бажаних результатів з урахуванням індивідуальних характеристик.

3) *Рефлексивною* компетенцією:

- усвідомлення та критичне оцінювання рівня власної діяльності;
- знання про засоби професійного самовдосконалення.

Професіоналізм учителя передбачає систему високого рівня його психолого-педагогічних та науково-предметних знань і вмінь у комплексі з відповідним культурно-моральним рівнем, що забезпечує на практиці соціальну підготовку до життя підростаючого покоління. Тому так важлива **соціальна** складова компетентності педагога, яка передбачає компетенції:

1) *морально-етичну*, а саме:

- уміння підпорядковувати діяльність системі норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства;
- уміння бачити в дитині особистість, відчувати, розуміти й допомагати;
- відповідати за свій вплив;
- уміння відчувати моральне задоволення від розвитку учнів;

2) *культурну*:

- осягнення учителем високого рівня розвитку в суспільному, професійному й духовному житті;
- спрямованість на особистість іншої людини;
- утвердження вищих духовних цінностей, моральних норм поведінки.

3) а також *валеологічну* компетенцію:

- уміння організувати власний здоровий спосіб життя;
- уміння забезпечити власний фізичний і психологічний стан здоров'я, що дає змогу виконувати службові обов'язки та соціальні функції.

З розглянутого питання можна дискутувати і, мабуть, ця дискусія конче потрібна особливо зараз, коли під час весняних атестацій вчителів постає питання інноваційних підходів до вивчення та оцінювання фахової підготовленості, а може й цінності (не побоюся такого означення) педагога. Отож запрошуюю колег до професійної розмови з приводу підвищення професійного рівня учителя фізики та астрономії, критеріїв оцінювання цього рівня, його самоосвіти тощо.

Література

1. Ангеловски К. Учителя и инновации. – М.: Просвещение, 1991.
2. Анисимов А.С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации и культуры мышления. – М.: 1994.
3. Крыжко В.В., Павлютенков Е.М. Психология в практике менеджера образования// материалы для специалистов образовательных учреждений. – СПб: КАРО, 2002.
4. Маркова А.К. Психология труда учителя. – М.: Просвещение, 1991.
5. Маркова А.К. Взаимодействие педагогической науки и практики в процессе подготовки и повышения квалификации педагогических кадров. – М.: 1990.
6. Сластенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика. Инновационная деятельность. – М.:Изд-во «Магистр», 1997.
7. Хуторской А.В. Современная дидактика: Учебник для ВУЗов. – СПб: Питер, 2001.
8. Матеріали Інтернету.